CZU: 343.85:316.624:37.09 **http://doi.org/10.59295/sum8(168)2023_28**

PREVENIREA INFRACȚIUNILOR PRIN AJUSTAREA CONȚINUTURILOR EDUCAȚIONALE LA DINAMICA SOCIUMULUI: ARGUMENT PENTRU INDIVIDUALIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL

Victoria SAMOILENCO,
Universitatea de Stat din Moldova

Educația populației nu poate fi realizată fără a ține cont de dinamica proceselor sociale. De acest fapt trebuie să se țină cont mai ales la nivelul educației formale. O abordare corectă a conținuturilor educaționale determină soluționarea și prevenirea multor probleme sociale, în special criminalitatea, deoarece educația este cel mai la îndemână instrument prin care putem influienţa pozitiv comportamentul oamenilor. În cazul specific al Republicii Moldova, dezvoltarea abilităților emoționale și civice în contextul procesului instructiv-educativ este de o importanță deosebită în acest moment. De altfel, în structura criminalității din Republica Moldova se reflectă cele mai grave probleme sociale: corupția, violența în familie, atitudinea ostilă față de sistemul de impozite și taxe, alcoolismul, nesiguranța în traficul rutier etc. Remediile pentru acestea venite din sectorul justiției s-au arătat ineficiente. Doar în domeniul educației mai există speranță și în același timp doar instituțiile de învățământ pot îndeplini rolul preventiv, de educare și informare a populației prin cultivarea valorilor prosociale și nicidecum legea prin intermediul pedepsei, care are numai capacitatea de a ține în frâu pornirile negative ale oamenilor, dar nu și să-i determine să acționeze prosocial din convingere.

Cuvinte-cheie: *competențe, conținuturi educaționale, criminalitate, devianță comportamentală.*

CRIME PREVENTION BY ADJUSTING EDUCATIONAL CONTENTS TO THE DYNAMICS OF SOCIETY: AN ARGUMENT FOR THE INDIVIDUALIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS

The education of the population cannot be achieved without taking into account the dynamics of society. This fact must be taken into account especially at the level of formal education. A fair approach to educational contents determines the solution and prevention of many social problems, especially criminality, because education is the most accessible tool through which we can influence people's behavior in a positive way. In the specific case of the Republic of Moldova, the development of emotional and civic skills in the context of the instructional-educational process is of particular importance at the moment. The structure of criminality in the Republic of Moldova reflects the most serious social problems: corruption, family violence, hostile attitude towards the tax system, alcoholism, unsafe road traffic, etc. All solutions developed in the justice system are ineffective. Only in the field of education is there hope, and at the same time only educational institutions can fulfill the preventive role of educating and informing the population by cultivating prosocial values. Law through punishment only has the ability to curb people's negative impulses, but not to make them act prosocially due to their own conviction.

Keywords: *competences, educational contents, criminality, behavioral deviance.*

Prezentul articol este un demers argumentativ în care se pledează pentru corelarea politicilor din domeniul penal și al educației, într-o manieră în care, actului educativ să nu-i conferim numai valoare formativă dar să-i și dezvoltăm potențialul preventiv legat de criminalitate, acest lucru fiind posibil prin ajustarea conținuturilor educaționale la problemele societății, probleme printre care criminalitatea se evidențiază în mod deosebit. Obiectivele care subscriu acestei pledoarii sunt așadar, de o asemenea factură: 1. a se demonstra prin analiza statisticilor criminologice că fenomenul victimizării și al infracționalității se includ în agenda problemelor sociale cele mai acute și care necesită cea mai urgentă soluționare; 2. a se argumenta că această stare de lucruri nu se originează numai în hiba legii, ci și în hiba sistemului educațional, care nu este axat pe un cadru de competențe și conținuturi în corespundere cu realitățile sociale; 3. a se argumenta că ameliorarea situației nu ar trebui să depindă numai de un act aflat într-un sertar la Ministerul Justiției, ci și de unul care ar trebui să

se afle pe masa Ministrului Educației pentru a fi aprobat spre a deveni o nouă „Biblie" a cadrelor didactice de orice nivel.

În Republica Moldova constatăm o dinamică negativă a sociumului, o sumedenie de patologii sociale și tendințe nocive care din păcate reflectă o stare generală anomică a întregii suprastructuri sociale. Una din aceste tendințe negative se referă, după cum am menționat deja, la criminalitate. Întrucât nivelul înalt de criminalitate în percepția generală se asociază cu o activitate ineficientă a organelor de ocrotire a normelor de drept, am putea crede că autoritățile camuflează deja de mulți ani statisticile în domeniu, dar chiar și camuflate, prin raportare la numărul populației, datele oricum sunt îngrijorătoare. Avem un număr mare atât de victime, cât și de offenderi. În fapt, pentru ultimii 5 ani, la fiecare 10 mii de locuitori constatăm un număr de 109 infracțiuni, dintre acestea aproximativ 19 constituie infracțiuni grave. Un rol pregnant revine infracțiunilor care prejudiciază patrimoniul (aproximativ 43,1% în 2022) și infracțiunilor din domeniul transporturilor (aproximativ 19% în 2022). Totodată, a crescut numărul infracțiunilor săvârșite de minori: de la 688 în 2018 la 705 în 2022 [1].

Conform datelor furnizate Biroului Național de Statistică de către Ministerul Afacerilor Interne, în anul 2022, au fost înregistrate circa 13,5 mii persoane care au comis infracţiuni, cu 5,5% mai puțin comparativ cu anul 2021. La 10 mii locuitori au revenit 51,8 infractori. La 10 mii de copii în vârstă de 0-17 ani au revenit 18,6 minori infractori. În ultimii 3 ani a crescut atât numărul persoanelor care au comis pentru prima dată infracțiuni, cât și numărul recidiviștilor. Ca și factori criminogeni constatăm lipsa ocupației și a locului de muncă, întrucât peste 5000 dintre infractori constituie populație neocupată; influiența negativă a grupului antisocial, deoarece în ultimii 3 ani peste 800 de infracțiuni s-au săvârșit în grup; cât și consumul de alcool, având în vedere că în ultimii 3 ani aproximativ 3000 de infracțiuni au fost săvârșite de către persoane aflate în stare de ebrietate [1].

Conform datelor Ministerului Afacerilor Interne, în anul 2022, au fost înregistrate 13,5 mii victime ale infracţiunilor. Ponderea bărbaților în numărul total al victimelor a constituit 57,0% comparativ cu 43,0% victime femei. Circa 41,3% din victime au fost înregistrate în mun. Chișinău, în mun. Bălţi – 7,9% din total victime, în Cahul – 3,5%, iar în Orhei și Ialoveni câte 3,3%. La 10 mii locuitori au revenit 51,9 victime. O categorie specifică de victime le reprezintă victimele violenței domestice. În urma infracțiunilor de violență în familie înregistrate, în anul 2022, au suferit 698 persoane, 70,3% din victime au fost femei. Atât femeile, cât și bărbații, victime ale violenței în familie, preponderent aveau vârsta de 35-64 ani. Totodată, ponderea băieților de 0-17 ani care au suferit în urma violenței în familie a fost dublă față de cea a fetelor, de aceeași vârstă – 16,4% față de 6,3% [1].

Și numărul de victime ale infracțiunii de omor constituie o cifră alarmantă. Numărul victimelor omorului intenționat în anul 2022 a constituit 114 persoane. În medie, la 100 mii locuitori au revenit 4,4 persoane victime ale omorului intenționat. În cele mai multe cazuri victime ale omorului intenționat sunt bărbații. La 100 mii bărbați au revenit în medie 6,7 victime bărbați ale omorului intenționat, comparativ cu 2,3 victime femei a omorului intenționat la 100 mii femei. Pentru fiecare a doua persoană decedată în urma infracțiunilor decesul a survenit în urma unui accident rutier, iar pentru aproape fiecare a cincea - din cauza unui omor. În anul 2022, numărul persoanelor decedate în urma infracţiunilor înregistrate a constituit 416 persoane. Cele mai multe persoane au decedat în rezultatul infracţiunilor excepțional de grave, deosebit de grave și grave - 334 persoane [1].

Sunt și alte paliere ale criminalității care ne îngrijorează: evazionismul fiscal prin care slăbește capacitatea economică a statului și implicit capacitatea lui de a asigura desfășurarea unor procese sociale în condiții de normalitate; fenomenul corupțional; infracțiunile legate de consumul de droguri etc. Pentru multe dintre aceste domenii și subdomenii ale infracționalității încă nu au fost elaborate remedii eficiente care să ne parvină din sectorul justiției. Se vorbește de mult timp despre reforma sectorului justiției și totuși, nu avem încă sentimentul că s-a ameliorat cumva starea de lucruri. Apare în aceste condiții întrebarea dacă nu cumva există posibilitatea ca importanța justiției în armonizarea sistemului social să fi fost supraestimată printr-o eroare de logică colectivă. În fapt, Republica Moldova este un stat de drept democratic și legile ei nu sunt atât de imperfecte după cum se speculează.

Apare o altă întrebare aferentă contextului descris: nu o fi dinamica negativă a sociumului moldovenesc originat într-o altă sursă decât hiba legii? Spre exemplu, în calitatea dubioasă a actului educațional, care axat pe conținuturi teoretice, evită unele aspecte care, nu au legătură nici cu practica și nici cu teoria, ci cu însăși

omenia și anume: dezvoltarea inteligenței emoționale, cultivarea valorilor autentice, a sobrietății intelectuale, a culturii juridice, a respectului pentru lege în primul rând. Personalitatea omului nu se rezumă la inteligența lui academică. Personalitatea omului trebuie dezvoltată multiaspectual și din păcate, sunt ignorate, chiar excluse din sfera educației, elemente care ar trebui să primeze. Cultura juridică a concetățenilor noștri este extrem de șubredă și spre regret, acest aspect favorizează diminuarea respectului pentru lege, pentru valorile juridice în general. Trebuie de resetat conținutul educațional, astfel încât să se dezvolte în cadrul învățământului formal, la absolut toate nivelele un spectru mai larg de competențe, în special competențe emoționale și cetățenești. Și Recomandarea Consiliului Uniunii Eurpene din 22 mai 2018 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții, include de altfel anumite reformulări în lista competențelor-cheie selectate pentru formare, între care competențele cetățenești joacă un rol important [2, pag. 7-8].

Documentul anterior menționat stipulează: „competențele cetățenești înseamnă capacitatea de a acționa în calitate de cetățeni responsabili și de a participa pe deplin la viața civică și socială, pe baza înțelegerii conceptelor și structurilor sociale, economice, juridice și politice, precum și a evoluțiilor și a durabilității la nivel mondial” [2, pag. 11]. Când vorbim despre competențele cetățenești vorbim în esență și despre valori și despre atitudini, iar formarea și dezvoltarea lor nu este o sarcină ușoară. În fapt, metodica formării lor este o sarcină cu mult mai provocătoare, din acest motiv probabil, cadrele didactice pun accentul prioritar pe abilitățile cognitive. Într-un limbaj mai simplu, am spune că este mai puțin dificil să îl înveți pe formabil biologia, chimia și mult mai complicat să fie om civilmente implicat în soluționarea problemelor societății, inclusiv cele legate de criminalitate.

În special dezvoltarea respectului pentru lege și formarea valorilor morale reprezintă o sarcină uriașă, o adevărată „sperietoare” pentru cadrele didactice, baza acestora este, cel puțin din punctul meu de vedere: 1) respectul de sine; 2) conștientizarea celuilalt; 3) depășirea egoismului și a egocentrismului. Instinctul nostru biologic de autoconservare din start este o piedică în a-l accepta, tolera, respecta pe celălalt. Inconștient, omul se va alege pe sine în detrimentul celuilalt, chiar și în în zilele noastre când instinctul de supraveţuire nu este cel mai benefic, pentru că avem legi care ne protejează și într-un fel „există loc sub soare pentru fiecare”. Pedagogul este așadar, în fața unei provocări: el trebuie să abroge ceea ce este instinctual în om și să-l „civilizeze”.

Cât privește respectul de sine, el este distorsionat din cauza expunerii la acte de violență, fiind estompat, mai mult sau mai puțin, aproape la fiecare individ din masa socială, pentru că în familiile moldovenești avem un model de educație bazat pe violență, în stilul „eu te-am făcut, eu te ucid”. Și ce se întâmplă? Răbufnește la un moment dat, la unii indivizi, acea frustrare acumulată în copilărie în forma unor acte de violență, ca o expresie a neputinței, sau dimpotrivă, la alții apare instanța de victimă și un stil comportamental pasiv, receptiv și tolerant la acte de agresiune și violență. Pierderea respectului de sine este așadar corelat cu anumite experiențe vătămătoare care au dus în timp, la „normalizarea violenței” față de copii și față de partenerul intim. „Efectele normalizării violenței în familie pot fi observate și prin intermediul percepțiilor distorsionate ale societății”, dar și prin faptul că „oamenii care sunt martori ai scenelor de violență domestică sunt predispuși să devină mai toleranți la ea” ori să recurgă la „a interpreta actul de violență drept o consecință a propriului eșec” [3, pag. 22].

Stima de sine scăzută a persoanelor cu deviantă victimală presupune așadar, a proiecta vină, culpă, rușine și eșec pe propria persoană atunci când acestea sunt agresate într-un mediu familial, determinând tăinuirea abuzului domestic față de rude, comunitate, organe de drept, etc. Fiind vorba despre un tipar comportamental specific moldovencelor, transmis din generație în generație, chiar nu avem cum remedia problema prin lege, ci numai prin educație. În fond, este o problemă de mentalitate, iar astfel de probleme se soluționează prin educare, influiențând pozitiv comportamentul încă de la vârste fragede.

Nu este de mirare așadar, că în condițiile unui model educațional în familie bazat pe violență și în condițiile unui învățământ formal orientat prioritar spre dezvoltarea abilităților cognitive, la un număr tot mai mare de moldoveni se instalează diferite forme de deviantă comportamentală, fie de natură delicventă, fie de natură victimală. Ba mai mult, unii indivizi sunt predispuși să fie violenți, alții dimpotrivă să fie victimizați. O sarcină a educației este să asigure așadar, profilaxia acestor 2 forme diametral opuse și în același timp complementare de deviantă. Indivizii care au tendința de a dezvolta deviantă comportamentală trebuie identificați încă de pe băncile școlii și implicați în programe educaționale care să corecteze acest aspect. La nivelul politicii

educaționale astfel de programe trebuie cât mai curând elaborate, la fel și instrumentele de identificare a beneficiarilor. În fond, vorbim despre metode psihometrice, despre anchete sociale, despre observații asupra manifestărilor comportamentale etc. Această acțiune de identificare, împreună cu psihocorecția și gama specifică de intervenții educaționale ar purta semnificația unei măsuri de prevenire criminologică și victimologică a infracțiunilor.

Acțiunea de prevenție criminologică și victimologică a infracțiunilor a fost totdeauna o sarcină prioritară pentru organele de ocrotire a normelor de drept: poliția, probațiunea, penitenciarele etc. Prin resetarea conținuturilor educaționale și a modalităților de instruire, prin individualizarea actului educațional la cel mai înalt nivel, această sarcină ar putea să o îndeplinească cu succes și instituțiile de învățământ. Ba chiar cu un succes mult mai mare, deoarece cu cât mai timpuriu se acționează prin intervenție specializată asupra unui viciu psiho-comportamental, cu atât și șansele de reușită sunt mai mari. Pentru ca acest fapt să se împlinească, este necesar să se investească în programe educaționale de o specializare mai îngustă. Anumite conținuturi pot dezvolta empatia, altele stima de sine, altele cultura juridică, unele pot crește gradul de toleranță la frustrări, diminua anxietatea, altele pot determina formarea abilităților de gestionare a emoțiilor și autocontrol. Sensul general al acestora ar fi formarea de personalități armonioase, care nici să nu se transforme pe parcurs în offenderi, nici să fie victimizate, care să fie capabile să se autogestioneze și să se dezvolte conform aspirațiilor personale în baza unor principii și valori prosociale, sănătoase.

În fapt, odată cu aprobarea Strategiei de dezvoltare a sistemului penitenciar pentru anii 2016–2020, condamnaților din penitenciare li se perfectează și li se asigură condiții de realizare a unui plan de executare a pedepsei extrem de bine individualizat, în baza unor riscuri și nevoi criminogene cu scopul de a-i resocializa și preveni recidiva [4, pag. 116-117]. De ce elevilor să nu le individualizăm atunci educația pentru a le favoriza un nivel mai înalt de adaptare socială și o mai bună calitate a vieții? Și nu pentru că abilitățile și talentele lor diferă, dar pentru că diferă riscurile care îi pândește și pentru că nevoile lor sunt diferite: unul are nevoia de a fi securizat emoțional, altul are nevoia de a-i fi dezvoltată empatia, altul de a-i fi pur și simplu responsabilizată conduita, unul trebuie să își formeze o cultură alimentară mai sănătoasă, altul e predispus spre adicții etc. Să îi educăm pe elevi fără a le individualiza programul educațional este mai curând un dresaj în masă și mult mai grav, ar presupune să le ignorăm problemele, talentele, sentimentele, background-ul lor emoțional și într-un final, să-i condamnăm la nefericire. Această individualizare trebuie efectuată într-o așa manieră încât fiecare formabil să aibă capacitatea de a-și dezvolta la maxim propriul potențial uman.

Atunci când vorbim despre ajustarea conținuturilor educaționale la realitățile sociale în sensul invocat mai sus, mizăm pe un randament mai înalt al actului educativ. În fapt, vorbim despre soluționarea unor probleme sociale majore prin intermediul educației. Competența emoțională și cetățenească nu trebuie să primeze în raport cu cea cognitivă, dar să fie tratată cu aceiași importanță, pentru că nu avem nevoie numai de indivizi care să facă față provocărilor din mediul academic universitar și ulterior să posede toate cunoștințele teoretice legate de profesia lor când vor fi încadrați câmpul muncii, dar și de indivizi cu nivel înalt de adaptare socială, de indivizi cu nivel înalt de aderență la cultura și valorile prosociale. Avem nevoie să fim mai mult culturali și mai puțin subculturali, avem nevoie să fim cetățeni mai buni, să ne conectăm unul la nevoile celuilalt, iar acest fapt nu se va realiza decât prin regândirea conținuturilor educaționale.

Dacă am analiza indivizii ce alcătuiesc la moment masa socială, am constata că de fapt, prin prisma competențelor cetățenești și emoționale, ne aflăm în zona unei delăsări pedagogice. Nu corespundem nici celor mai modeste exigențe. Nici măcar nu avem nevoie de a verifica empiric acest lucru. Este suficient de analizat fenomenul criminalității prin prisma dimensiunilor, evoluției și a tipurilor de infracțiuni care se săvârșesc și eventual, de analizat în modul cel mai sumar situația victimologică în rândul populației. Nimeni nu s-a gândit să evalueze calitatea actului educațional prin evaluarea nivelului de eficiență a indivizilor în plan social după absolvire, eficiență care să vizeze aspecte precum: integrarea lui generală în comunitate, capacitatea de a forma și de a se integra într-o familie, capacitatea de a face față și de a se integra într-un mediu socio-profesional, capacitatea sa de a contribui la funcționarea și dezvoltarea statului, de a respecta legile, de a conserva mediul ambiant, valorile și patrimoniul statului, capacitatea de a fi „împăcat cu sine însuși” și de a trăi în armonie etc. În fond, vorbim despre criterii care se pretează cu greu unei cuantificări numerice, dar de ce am avea nevoie de statistici și sondaje când acestea sunt sesizabile prin observație, fiind evident că în

Moldova avem mulți oameni nefericiți?

Reiterez că este necesar să individualizăm maxim posibil intervențiile educative, este important să investim resurse în programe educaționale cu specializare mai îngustă, și dacă interdisciplinaritatea și transdisciplinaritatea în câmpul educației, dar și al cercetării în fapt, a devenit un trend, să nu ne limităm la ariile curriculare și la conținuturile educaționale existente, la orice treaptă a învățământului, în cadrul oricărei discipline, putem și trebuie să includem aspecte legate de: axiologie, cetățenie activă, cultură juridică, inteligență emoțională etc. De asemenea este important ca în predarea conținuturilor să existe un nivel mai înalt de cooperare interinstituțională. La moment parteneriatele educaționale se realizează mai curând între instituții de învățământ. Mai rar, în fapt, niciodată, nu auzim ca o instituție de învățământ să realizeze un parteneriat educațional cu un penitenciar, cu organul de poliție sau alte organe de ocrotire a normelor de drept. Dar fără o atare cooperare dascălilor le este dificil să cultive elevilor o bună cultură juridică, să le dezvolte competența victimologică ori alte competențe cetățenești. Cu atât mai mult le este dificil să observe și să asigure profilaxie celor 2 forme de deviantă comportamentală – delicventă și victimală. Totodată, nici organele de ocrotire a normelor de drept nu trebuie să aibă exclusiv rolul de „jandarm” la nivel de societate. Prin cooperarea cu instituțiile de învățământ, rolul acestora în comunitate va căpăta o mai mare vizibilitate și importanță, deoarece ele nu se vor limita la menținerea, eventual restabilirea ordinii juridice, dar vor avea un semnificativ rol preventiv, profilactic, educativ și de informare.

Conchidem că există, atunci când vorbim despre sistemul de învățământ și în cazul concret al Republicii Moldova, loc pentru ajustări, pentru reforme care să sporească eficiența și calitatea învățământului. Pentru acest fapt, este necesar de ieșit din tiparele tradiționale de gândire, și de ieșit din limitele subsistemului, pentru a analiza suprastructura socială în ansamblu, cu tot potențialul, gama de probleme și tendințe negative ale ei. Educația, pentru a fi eficientă trebuie să țină cont de problemele sociale. Dacă avem un nivel înalt de criminalitate, nu mai putem ignora la infinit formarea competențelor emoționale și cetățenești sau să pretindem că le dezvotăm dar în fapt, să nu respectăm de cât niște formalități printr-o abordare rudimentară. Totodată, consider că ar fi oportun un nivel mai înalt de corelare a politicilor din sfera penalului și a educației, pentru că există, după cum deja am menționat, probleme sociale care se pot rezolva numai prin această modalitate.

Referințe:

1. Biroul Național de Statistică. *Justiție și infracționalitate.* [Accesat 05.09.2023] Disponibil: https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__12%20JUS__JUS010/?rxid=2345d98a-890b-4459-bb1f-9b565f99b3b9
2. Jurnalul oficial al Uniunii Europene. *Recomandarea Consiliului UE din 22 mai 2018 privind competențelecheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții*. [Accesat 05.09.2023] Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN
3. PĂDURE, A., ȚURCAN-DONȚU, A., *Violența în familie și în bază de gen. Suport de curs.* Chișinău: CE-P Bons Offices, 179 pag. ISBN 978-9975-87-921-7
4. POTÎNG, L., HRIPLIVII, N., VIERU, V., *Raport. Evaluarea alternativă a gradului de executare a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei de dezvoltare a sistemului penitenciar pentru anii 2016–2020.* Chișinău: Asociația Obștească Promo-Lex, 2020. [Accesat05.09.2023] Disponibil: https://promolex.md/wp-content/uploads/2020/10/Raport-Evaluare-Implementare_PASDSP-1.pdf

Date despre autor:
Victoria SAMOILENCO, doctorandă, Școala Doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova. Ofițer superior al Penitenciarului nr. 3 Leova, inspector de justiție.
E-mail: victoria.samoilenco.92@gmail.com
Tel.: +37360478048
ORCID: 0000-0002-5998-2622

Prezentat la 15.09.2023